Jonas Balčiūnas

ČIUKIŠKIŲ KAPINYNO TYRINĖJIMAI 1986 M.

Čiukiškių (Kėdainių raj.) kapinynas ir senovės gyvenvietė yra apie 1,3 km į Š-ŠV nuo Josvainių kapinių, Šušvės kairiajame aukštame krante, prie jos vingio, abipus kelio Josvainiai-Krakės, šalia senų apleistų kaimo kapelių. Paminklo V dalį pastoviai griauna Šušvės upė, kuri artėja prie kelio Josvainiai-Krakės. Jau seniai šioje vietoje randama žmonių kaulų ir žalvarinių dirbinių, ypač Šušvei plaunant ties šia vieta kairįjį krantą. Bet į muziejus jie nepateko.

1977 m. kapinyne Vilniaus valstybinio V. Kapsuko universiteto Lietuvos TSR istorijos katedra vykdė žvalgomuosius tyrinėjimus (vad. - L. Dzikas). Aptikti 3 kapai (1 be įkapių, su karsto pėdsakais ir 2 - su III-IV a. ir VII a. įkapėmis). Rastas ir intensyvus, bet be radinių kultūrinis sluoksnis, keletas šukių brūkšniuotu ir grublėtu paviršiumi. 1980 m. Čiukiškių kapinynas ir senovės gyvenvietė įrašyti į vietinės reikšmės archeologijos paminklų sąrašą (AV-1962).

1986 m. MMT dar kartą tyrė Čiukiškių kapinyną ir senovės gyvenvietę. Siekiant įsitikinti, ar paminklas dar nesunaikintas, atidengtas 140 m^2 plotas. 40-80 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptikti 5 suardyti arba apardyti ir 2 sveiki kapai, iš kurių 4 buvo su įkapėmis ir 3 be jų, daugiau kaip 30 pavienių dirbinių iš suardytų kapų.

Daugumos kapų duobės iš aplinkinės žemės išsiskyrė nežymiai arba ir visiškai neišsiskyrė. Mirusieji palaidoti nedeginti, aukštielninki, ištiestomis kojomis. Kapuose su įkapėmis griaučiai guli galva į R ir 1 - į Š, o kapuose be įkapių - į V, P ir R.

Trijuose kapuose su įkapėmis prie galvos ir kojų srityje padėta po du ar daugiau akmenų. Tiktai 20-25 metų vyro kapas Nr. 6 išsiskyrė iš kitų gausesnėmis įkapėmis. Ant mirusiojo kaklo uždėta žalvarinė antkaklė tordiruotu lankeliu rombo formos ornamentuotais sidabruotais (?) galais, su kilpele ir kabliuku, juosmens srityje gulėjo masyvi žalvarinė lankinė segė trikampe kojele, ant dešinės rankos buvo uždėta masyvi apyrankė storėjančiais daugiakampiais galais, prie kairiojo šono gulėjo įmovinis ietigalis, o prie kojų - pentinis siauraašmenis kirvis. Kape dar rasta geležinė diržo sagtis (?), žalvarinis įvijinis žiedas ir įvijėlė.

Vietomis po velėna ir armeniu aptiktas iki 75 cm storio intensyvaus permaišyto juodžemio sluoksnis, kuriame įvairiame gylyje rasta žmogaus kaulų gabaliukų, sulankstytas įmovinis ietigalis, žalvarinė lankinė segė, keli žalvarinių ir geležinių dirbinių fragmentai, pora geležies šlako gabaliukų ir kelios vėlyvų žiestų puodų šukelės.

Tirtąją Čiukiškių kapinyno dalį galima datuoti V-VI a. Kapai be įkapių yra žymiai vėlesni ir priklauso, matyt, XVIII-XIX a. Atrodo, kad didžioji archeologinio kapinyno dalis yra nuplauta Šušvės upės, dalis sunakinta kaimo kapinių, bei vėlesnių įvairių ūkio darbų. Išlikusi tiktai nedidelė jo dalis.

Senovės gyvenvietės pėdsakų aptikti nepavyko. Storas permaišytos tamsios žemės sluoksnis, kuriame rastos kelios vėlyvos keramikos šukės ir geležies šlako bei paskiri žmonių kaulų gabaliukai rodytų čia buvus vėlyvą kaimavietę. Pastaroji sunaikino dalį archeologinio kapinyno ir galbūt dalį senovės gyvenvietės. Didžioji senovės gyvenvietės dalis, matyt, nuplauta upės.